

УДК 330.142.222

ФІНАНСОВА ЗАЛЕЖНОСТЬ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ВІД ПРОЦЕСУ ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ

Мессечко І.М., аспірант Національного інституту стратегічних досліджень (Київ)

Постановка проблеми. Всесильність транснаціонального капіталу, його вільне проникнення в різні країни призводить до створення зверху політичних кордонів держав нових конфігурацій. Процес транснаціоналізації банківської діяльності несе в собі низку переваг, які обумовлені посиленням конкуренції на ринку капіталу в масштабі світового фінансового ринку, проте це сприяє підвищенню ризиків нестабільності національних фінансових систем за рахунок підсилення їх залежності від ситуації в міжнародній фінансовій системі в цілому.

Національна економіка позбавлена стабільних джерел фінансування, отже, інвестиції транснаціональних банків (ТНБ) сприяють зниженню напруження щодо питання їх пошуку. Приплив іноземного капіталу до української банківської системи є важливим джерелом фінансування економіки. Слід наголосити, що необхідно контролювати поведінку іноземних інвесторів, керуючись метою забезпечення фінансової безпеки країни, щоб уникнути фінансової залежності вітчизняного банківського сектору від інтересів інших держав через діяльність ТНБ.

Аналіз останніх публікацій і постановка проблеми. Дослідження різних аспектів функціонування ТНБ привертають увагу багатьох зарубіжних та вітчизняних фахівців. Необхідно виділити роботи таких зарубіжних економістів, як Т. Альтмана, А. Бітзеніса, Дж. Боніна, К. Буча, Н. ван Хорена, А. Галіндо, Г. Дегріса, М. Джанетті, Х. Донга, Г. Кларке, П. Кругмана, Р. Ла Порта, Р. Левайна, М. Лехнера, М. Мауера, А. Мікко, Р. Морено, М. Перія, Р. Сєнгупта, Р. де Хааса, Н. Цетореллі, Х.Шульца та ін.

Діяльність іноземних інвесторів на ринку банківських послуг України вивчали такі вітчизняні дослідники, як І.О. Барановський, З.М. Васильченко, У.В. Владичин, В.І. Грушко, О.В. Дзюблук, М.І. Діба, М.Г. Дмитренко, С.А. Ісютін, А.М. Мороз, Р.М. Набок, Є.С. Осадчий, Л.О. Примостка, О.К. Примєрова, М.І. Савлук, Т.С. Смовженко, О.А. Сугоняко, О.О. Чуб, В.С. Шапран, Ф.І. Шпиг та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових публікацій на цю тематику недостатньо дослідженим є аспект фінансової залежності національного банківського сектору від транснаціоналізаційних процесів.

Мета дослідження – оцінка фінансової залежності банківського сектору України від процесу транснаціоналізації.

Реалізація поставленої мети обумовила визначення таких теоретичних та практичних завдань дослідження:

- визначення стратегії діяльності ТНБ як рушійної сили сучасної глобальної економіки;
- встановлення масштабів транснаціоналізації банківської системи України;
- оцінка загрози втрати контролю над вітчизняним банківським сектором;
- аналіз фінансової залежності фінансових установ з вітчизняним та іноземним капіталом;
- розрахунок показників фінансової стійкості банків;
- дослідження зв'язку між активізацією процесів траснаціоналізації вітчизняного банківського сектору та станом фінансової залежності банківської системи;
- розробка заходів державного контролю за процесом транснаціоналізації національного банківського сектору.

Об'єкт дослідження – особливості розвитку банківської системи України під впливом процесу транснаціоналізації.

Предмет дослідження – фінансова стійкість банківських установ з вітчизняним та іноземним капіталом.

Рис. 1. Частка іноземного капіталу в загальних активах банківської системи, % [3, с. 11]

Результати дослідження. Транснаціоналізація виступає головним чинником, який стимулює розвиток гео економічних процесів та формування гео економічного простору. Ці процеси є рушійною силою сучасної глобальної економіки. МВФ, Всесвітній банк та СОТ – світові організації, які забезпечують проникнення транснаціонального капіталу в усі країни світу з метою отримання надприбутку. ТНБ у глобалізованому світі набувають сили суверенних держав, оскільки більшість країн не володіє достатньою міццю для масштабних фінансових інтервенцій, які будуть протидіяти руху спекулятивного транснаціонального капіталу. Інвестування ТНБ знаходиться поза юрисдикцією країн базування та вільно переміщується в сучасному економічному просторі. Зараз не тільки сукупна міць ТНБ, але навіть окремих фінансових установ порівняльна з економічною міццю окремих держав. Отже, транснаціональний капітал при бажанні має можливість обрушити фінансовий сектор практично будь-якої держави.

В своїх діях ТНБ будуть керуватися не національними інтересами приймаючої країни, тобто корпорації будують стратегію свого розвитку не у відповідності з національними інтересами, а згідно зі своїми планами, які визначаються законами глобального ринку. ТНБ вийшли з опіки урядів, що проявляється в тому, що транснаціональний капітал незалежно від своєї національної приналежності в масових обсягах направляється туди, де можливо досягти максимальну норму прибутку, встановлюється контроль в найбільш прибуткових сферах діяльності. В тих випадках, коли ТНБ приходять на чужу територію, виникає можливість конфлікту між інтересами транснаціонального та національного капіталів, та відповідно, його вирішення шляхом втягнення національного капіталу в обслуговування діяльності ТНБ [1, с. 11-12]. Діяльність ТНБ тісно пов'язана з інтересами держав їх походження. Як правило, цілі країн походження провідних ТНБ світу є яскраво-вираженого національно-егоїстичного характеру, а саме забезпечення високого рівня життя своїх громадян і зміцнення та підвищення авторитету своєї держави на світовій арені, а також отримання надприбутків самими ТНБ. Інвестування ТНБ дозволяє обійти тарифні та нетарифні бар'єри приймаючої країни, що сприяє розвитку одностороннього глобалізму, що трактується країнами походження ТНБ в своїх інтересах [2, с. 77]. Зараз найбільш інтенсивно транснаціоналізація банківського сектору відбувається в трьох регіонах світу – Східна Європа, Латинська Америка, Південно-Східна Азія (рис. 1).

Під час транснаціоналізації фінансової системи приймаючої країни виникла теорія з підвищенням мобільності чинників виробництва. Країни змушені постійно конкурувати за транснаціональні інвестиції між собою, знижуючи рівень податків, пом'якшуючи трудове законодавство, інвестуючи в спеціальну інфраструктуру, яка створюватиме найбільш сприятливі умови для іноземного капіталу. Даний підхід отримав назву «race to the bottom», тобто «гонка до дна». В результаті процесу транснаціоналізації податки та різноманітні регуляторні обмеження економічної діяльності наближені до мінімуму («до дна»), а уряди країн вимушені підкорятися економічній необхідності.

Незалежно від державної оформленості транснаціональний капітал свої економічні та фінансові інтереси закріплюють за певними територіями. В сучасних умовах виникає загроза втрати контролю над вітчизняним банківським сектором, тобто якщо банки з національним капіталом не зможуть створити гідну конкуренцію на міжнародних фінансових ринках, тоді вони будуть придбані або поглинуті транснаціональними банківськими групами провідних країн світу. Наприклад, частка іноземного капіталу в банківському секторі країн Східної Європи в середньому складає 70%.

В Україні створені сприятливі умови для залучення іноземного капіталу до банківського сектору, що обумовлено відсутністю будь-яких обмежень на створення фінансових інститутів за участю коштів закордонних інвесторів [4, с. 102, 106]. Аналізуючи масштаби транснаціоналізації банківського сектору України на 01.01.2012 р., необхідно відзначити, що кількість фінансових установ з іноземним капіталом складає 53, частка іноземного капіталу в активах – 59,5%, в статутному капіталі – 49,9%.

Діяльність іноземних банків завдяки високому рівню зовнішньої підтримки та високій частці в фінансовому секторі, лишається одним із вагомих чинників впливу на подальший розвиток національного банківського сектору. Отже, функціонування іноземного капіталу стає дедалі відчутнішим.

З метою оцінки фінансової залежності банківських установ з вітчизняним та іноземним капіталом автором були розраховані показники фінансової стійкості банку, засновані на достатності банківського капіталу.

Коефіцієнт надійності банку ($K_{над}$) надає оцінку незалежності, а відтак і стійкості щодо кон'юнктурних змін на ринку, розраховується за допомогою відношення власного капіталу до зобов'язань (формула 1):

$$(1)$$

Цей коефіцієнт характеризує фінансовий стан банку - у разі зростання показника, стійкість підвищується і знижується, якщо падає його значення. Аритмія показника свідчить про ризик втрат з формування стійкої ресурсної бази чи проблеми з поточною ліквідністю. На 01.01.2012 р. для банків із 100% українським капіталом $K_{над}$ складає 0,2152, тоді як для фінансових установ з іноземним капіталом – 0,1459, тобто на 0,0693 менше. Фінансова стійкість комерційних установ з вітчизняним капіталом є більшою в порівнянні з іноземними банками. В цілому по банківській системі України $K_{над}$ становить 0,173.

Вибір значення співвідношення між власним капіталом та зобов'язаннями є однією з головних проблем планування капіталу банку. З одного боку, чим більше це співвідношення, тим вищий рівень надійності банку. З іншого боку, чим більша частка зобов'язань у загальній сумі ресурсів банку, тим буде вищою прибутковість капіталу. У теорії фінансового аналізу такий ефект називається ефектом фінансового важеля. Це пов'язано з тим, що прибуток, зароблений завдяки використанню всіх ресурсів банку (як власних так і залучених), буде відноситись на суму капіталу.

Таким чином, під час визначення необхідного розміру капіталу банку, доводиться йти на компроміс, вибираючи між ступенем його надійності з погляду можливості протистояти непередбаченим фінансовим ускладненням і прибутковістю капіталу.

Коефіцієнт фінансового важеля ($K_{фв}$) є оберненим показником до коефіцієнта надійності та розкриває здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку. Він розраховується як співвідношення зобов'язань до капіталу (формула 2):

$$K_{фв} = \frac{\text{Зобов'язання}}{\text{Власний капітал}}$$

$$(2)$$

Більше значення цього показника свідчить про підвищення ділової активності банку, але про зниження його фінансової стабільності.

В банківському секторі України на 01.01.2012 р. $K_{фв}$ становив 5,7805, де 4,6477 для комерційних банків із 100% українським капіталом та 6,8531 для банків, що знаходяться під контролем іноземного інвестора. Таким чином, значення даного коефіцієнту для фінансових установ з іноземним капіталом на 2,2054 більше, ніж у вітчизняних банків, що свідчить про зниження фінансової стабільності для іноземних банків.

Коефіцієнт співвідношення власного капіталу до активів ($K_{вк/а}$) характеризує частку власних коштів в структурі капіталу (формула 3):

$$\frac{K_{вк}}{а} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Загальні активи}}$$

$$(3)$$

Цей коефіцієнт показує загальний рівень фінансування активів за рахунок власного капіталу, тобто скільки грошових одиниць капіталу припадає на 1 грн. активів. Значення цього коефіцієнта має бути не менше 4%.

На 01.01.2012 р. для банків з іноземним капіталом показник склав 12,73%, а для комерційних банків із 100% українським капіталом $K_{вк/а}$ складає 17,71%, тобто фінансування активів за рахунок власного капіталу в іноземних банках менше на 4,98%, ніж у вітчизняних банків. В цілому по банківській системі України $K_{вк/а}$ становить 14,75%.

Коефіцієнт концентрації власного капіталу ($K_{вкк}$) визначає рівень капіталу в структурі загальних пасивів (формула 4). Рекомендовані значення - 15-20%. З іншого боку, надмірне зростання зазначеного коефіцієнта свідчить про неділову активність банку щодо залучення ресурсів та розвитку клієнтської бази.

(4)

Загальний показник для вітчизняного банківського сектору на 01.01.2012 р. становить 14,75%. Значення коефіцієнту для банків з українським капіталом більше на 4,98% від іноземних банків, що свідчить про їх пасивність до залучення ресурсів та розвитку клієнтської бази.

Коефіцієнт мультиплікатора капіталу (K_{mk}) розраховується як співвідношення активів до статутного капіталу (формула 5). K_{mk} відображає ступінь покриття активів акціонерним капіталом. Чим вище його значення, тим менш стабільний банк, але зростання цього коефіцієнта є фактором зростання прибутковості акціонерного капіталу. У зростанні даного коефіцієнта зацікавлені акціонери, оскільки прибуток заробляється всім капіталом, включаючи і залучений, а дивіденди отримують лише акціонери.

$$MK = 1 - K_{mk} \quad (5)$$

В банківському секторі України на 01.01.2012 р. КМК становив 6,1343, де 4,9572 для комерційних банків із 100% українським капіталом та 7,3177 для банків, що знаходяться під контролем іноземного інвестора. Оскільки значення цього показника для іноземних банків на 2,3605 більше, ніж для вітчизняних фінансових установ, то це свідчить, що іноземні банки є менш стабільними. Капітал банку являє собою гарантійний фонд покриття можливих витрат. З цього випливає, що чим вище числове значення мультиплікатора капіталу, тим істотнішим є потенційний ризик втрат банку.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу ($K_{кпк}$) вказує на частку позикового капіталу в джерелах фінансування, зростання цього показника свідчить про підвищення залежності діяльності фінансової установи від позикового капіталу (формула 6):

$$K_{кпк} = 1 - K_{квк} \quad (6)$$

Для банківського сектору України на 01.01.2012 р. $K_{кпк}$ становив 0,8525, де 0,8229 для комерційних банків із 100% українським капіталом та 0,8727 для банків, що знаходяться під контролем іноземного інвестора. Значення даного коефіцієнту для іноземних установ перевищує на 0,0498 показник для вітчизняних банків, що свідчить про більшу залежність діяльності банків, що перебувають під контролем іноземного інвестора, від позикового капіталу.

Коефіцієнт фінансової залежності ($K_{фз}$) характеризує залежність фінансової установи від зовнішніх позик (формула 7). Чим більше є цей показник, тим більше довгострокових зобов'язань у банківській установі, тобто тим ризикованіше ситуація, яка склалася, що може призвести до банкрутства банківської установи. Банк повинен буде виплачувати не тільки відсотки, але й погашати основну суму боргу. Високий рівень даного коефіцієнту означає потенційну загрозу виникнення дефіциту в банку грошових коштів. Таким чином, чим вище цей показник, тим вище ризик банкрутства фінансової установи.

(7)

$K_{фз}$ є зворотнім до коефіцієнту автономії. Вважається, що в банк, де частка власного капіталу є більшою, інвестори та особливо кредиторі вкладають кошти більш охоче, оскільки ця комерційна установа з більшою вірогідністю зможе погасити борги за рахунок власних коштів. Досить велика частка власних коштів також невігідна банку, оскільки якщо рентабельність активів установи перевищує вартість джерел позикових коштів, то за брак власних коштів, невігідно взяти кредит.

Тобто, $K_{фз}$ визначає наскільки активи установи фінансуються за рахунок позикових коштів. Досить велика частка позикових коштів знижує платоспроможність установи та підриває її фінансову стійкість.

$K_{фз}$ для банківських установ з іноземним капіталом в банківському секторі України на 01.01.2012 р. становив 7,8531, а для банків із 100% українським капіталом – 5,677, тобто цей показник для фінансових установ, що знаходяться під контролем іноземних інвесторів, перевищує коефіцієнт для вітчизняних банків на 2,2054. Загалом в банківській системі України $K_{фз}$ склав 6,7805 (рис. 2).

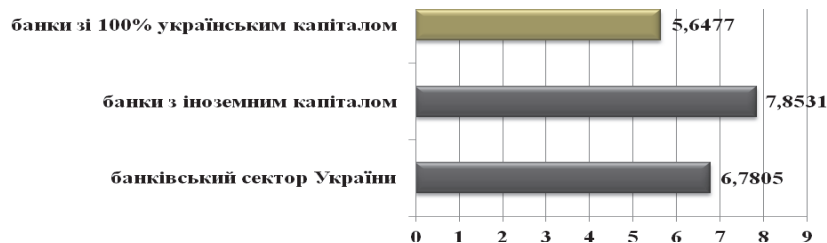

Рис. 2. Коефіцієнт фінансової залежності банківського сектору України на 01.01.2012 р. [5]

Аналізуючи $K_{фз}$ в динаміці з 01.01.2002 р. до 01.01.2012 р. необхідно наголосити, що його пікові значення були зафіксовані на 01.01.2006 (8,7629) та 01.01.2008 (8,6147), тобто в ці періоди український банківський сектор був найбільш вразливим до зовнішніх ризиків (рис. 3). Поява загрози підриву фінансової стійкості національної банківської системи співпадає з активізацією процесів транснаціоналізації вітчизняного банківського сектору.

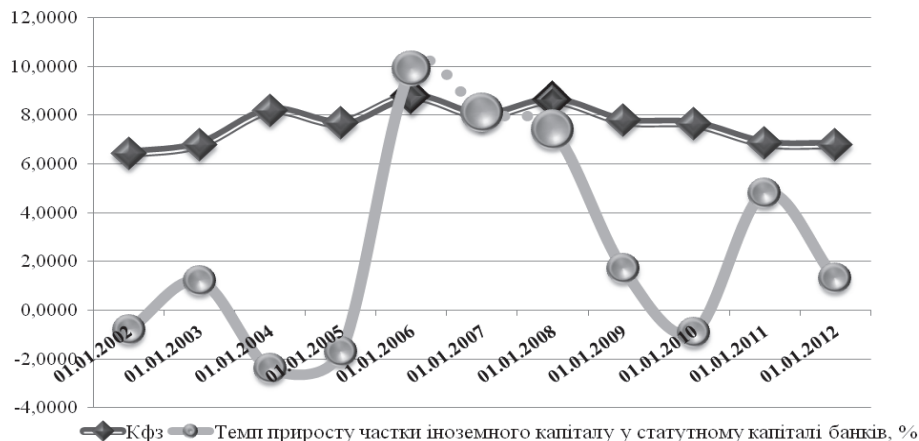

Рис. 3. Коефіцієнт фінансової залежності банківського сектору України та темп приросту частки іноземного капіталу в статутному капіталі банків, 01.01.2002-01.01.2012 рр. [5]

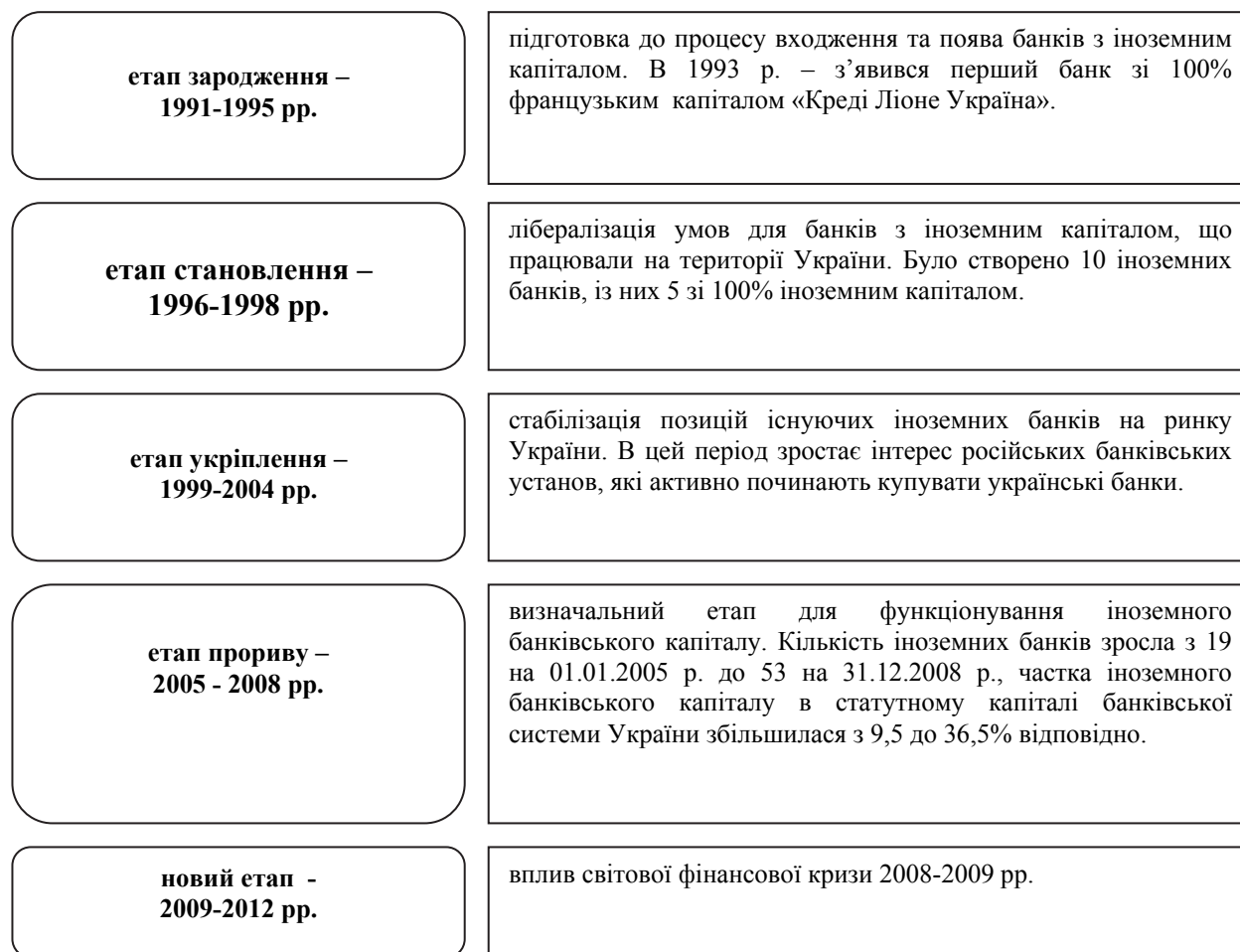

Рис. 4 Періодизація входження іноземного капіталу в банківську систему України [складено 6, с. 4, 7-8]

Таблиця 1.

ТОП-10 українських банків з мінімальним $K_{фз}$ на 01.01.2012 р. [5]

№ з/п	№ з/п (згідно рейтингу НБУ)	Назва банку	Інформація про власників істотної участі	Коефіцієнт фінансової залежності банку
1.	143	БАНК ВОСТОК	за інформацією банку власники істотної участі відсутні	1,0983
2.	122	УНІКОМБАНК	Україна	1,1985
3.	160	ЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК РАЦІОНАЛЬНОГО ФІНАНСУВАННЯ	Україна	1,2112
4.	166	РАДАБАНК	Україна	1,2216
5.	167	ІНТЕРКРЕДИТБАНК	Україна	1,2542
6.	169	БАНК ВЕЛЕС	за інформацією банку власники істотної участі відсутні	1,3300
7.	172	ТММ-БАНК	Україна	1,4735
8.	79	АСТРА БАНК	ALPHA BANK AE (Греція)	1,5764
			% у статутному капіталі = 100	
9.	168	УКРБУДІНВЕСТБАНК	AspraFinanz Holding AG (Швейцарія)	1,7256
			% у статутному капіталі = 37,1445	
10.	162	ПРОМИСЛОВО-ФІНАНСОВИЙ БАНК	Україна	1,7870

Максимальне значення $K_{фз}$ в банківському секторі України на 01.01.2012 р. має «БАНК НАЦІОНАЛЬНИЙ КРЕДИТ» ($K_{фз} = 1015,34$) (табл. 2). Аналізуючи ТОП-10 комерційних установ з найбільшим $K_{фз}$, необхідно підкреслити, що з них 4 банки з іноземним банківським капіталом. Найбільшу фінансову залежність мають російський «Всеукраїнський-акціонерний банк» («ВІЕЙБІ БАНК») (27,46), «УкрСибБанк» (26,11), який контролюється французькими та британськими інвесторами, американський «Дельта Банк» (16,02) та кіпрський «БАНК КРЕДИТ ДНІПРО» (14,26).

Темп приросту частки іноземного капіталу в статутному капіталі банків з 01.01.2006 р. (9,9%) по 01.01.2008 р. (7,4%) був найвищим для фінансової системи України. Це обумовлено активним входженням транснаціонального капіталу до національної фінансової системи, тобто етапом прориву (2005-2008 рр.) (рис. 4). Етап прориву є визначальним для функціонування іноземного банківського капіталу. Він характеризується підвищенням інтересу західних інвесторів до українського ринку банківських послуг і інтенсивною експансією ТНЕ, що було обумовлено високим рівнем його прибутковості та ненасиченістю ринку. Кількість іноземних банків зросла з 19

на 01.01.2005 р. до 53 на 31.12.2008 р., частка іноземного банківського капіталу в статутному капіталі банківської системи України збільшилася з 9,5 до 36,5% відповідно. Тобто, відбувалася інтенсивна експансія іноземних банків. Головна стратегія ТНБ була націлена на придбання вітчизняних банків з великою кількістю філій. В цей період ВРУ прийняла (16.11.2006 р.) зміни до Закону «Про банки і банківську діяльність» - у частині надання іноземним банкам права відкривати свої філії на території України. Чинне законодавство України дає можливість відкривати банки з іноземним капіталом та філії іноземних банків на території України.

Розрахувавши $K_{фз}$ на 01.01.2012 р. для комерційних установ вітчизняного банківського сектору, необхідно відзначити, що «Банк Восток» має мінімальний показник, а саме, його $K_{фз} = 1,098$ (табл.1). Щодо власників цієї установи, то НБУ зазначає, що за інформацією банку власники істотної часті відсутні. Тобто, ми не можемо зробити висновок, чи є іноземний капітал в цьому банку. В цілому до ТОП-10 банків з мінімальним $K_{фз}$ у вітчизняному фінансовому секторі відносяться 6 українських банків, 2 банківські установи з іноземним капіталом та 2 банки, щодо власників яких інформація відсутня. Серед іноземних фінансових установ найнижчий $K_{фз}$ мають грецький «АСТРА БАНК» (1,58) та швейцарський «Український будівельно-інвестиційний банк» (1,73).

Таблиця 2.

ТОП-10 українських банків з максимальним $K_{фз}$ на 01.01.2012 р. [5]

№ з/п	№ з/п (згідно рейтингу НБУ)	Назва банку	Інформація про власників істотної участі	Коефіцієнт фінансової залежності банку
1.	106	БАНК НАЦІОНАЛЬНИЙ КРЕДИТ	Україна	1015,3369
2.	24	ВЕЙБІ БАНК	Російська Федерація % у статутному капіталі = 6,2836	27,4606
3.	9	УКРСИББАНК	BNP Paribas S.A. (Франція) % у статутному капіталі = 84,9995 European Bank for Reconstruction and Development (Велика Британія) % у статутному капіталі = 15	26,1081
4.	77	МІЖНАРОДНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	Україна	17,9470
5.	102	ЄВРОБАНК	Україна	16,8487
6.	72	ФІНБАНК	Україна	16,4892
7.	12	ДЕЛЬТА БАНК	Cargill Financial Services International, Inc. (США) % у статутному капіталі = 30,1088	16,0164
8.	69	«НАЦІОНАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ»	Україна	15,1544
9.	56	ЄВРОГАЗБАНК	Україна	14,3974
10.	26	БАНК КРЕДИТ ДНІПРО	BRANCROFT ENTERPRISES LIMITED (Кіпр) % у статутному капіталі = 100	14,2589

Проблеми. Транснаціональний капітал здійснює суттєвий вплив на суверенітет держав, зменшуючи можливості останніх контролювати хід подій в її власних межах. Швидке зростання частки іноземного капіталу в банківському секторі України може спровокувати виникнення фінансових та економічних ризиків, які пов'язані з можливою втратою суверенітету в сфері грошово-кредитної політики, спекулятивними змінами попиту та пропозиції в фінансовій сфері; несподіваними коливаннями ліквідності банківських установ, можливим відпливом фінансових ресурсів; посиленням нестабільності національної фінансової системи.

Рекомендації. Потужний банківський сектор є необхідною умовою стабільного, збалансованого розвитку національної економіки та її інтеграції у світовий фінансовий простір. Швидка зміна умов функціонування, стрімке збільшення присутності іноземного капіталу спонукають ринок банківських послуг до постійного пошуку шляхів забезпечення його стійкості та конкурентоспроможності. З метою захисту банківського сектору України від транснаціональних небезпек, необхідно забезпечити зміцнення внутрішніх ринків, створити ефективне національне законодавство, удосконалити систему нагляду за банківськими установами. Якщо не впроваджувати ці заходи, це може призвести до загрози економічного суверенітету держави, нерівним конкурентним умовам між вітчизняними та іноземними фінансовими установами, відтоку прибуткового капіталу з території України [7, с. 113-114].

Заходи державного контролю за процесом транснаціоналізації українського банківського сектору:

- обмеження доступу іноземних банків з низьким рейтингом;
- введення квот частки банків-нерезидентів в активах та статутному капіталі банківської системи України;
- квотування частки фізичних осіб-нерезидентів у складі працівників філії банку-нерезидента;
- квотування ліцензій на відкриття філії банку-нерезидента;
- встановлення обмежень на проведення окремих банківських операцій у національній або іноземній валюті для дочірніх банків або філій банку-нерезидента [6, с. 11].

Таким чином, допуск транснаціонального капіталу в банківський сектор можливий до того рівня, поки зберігається національний контроль за банківською системою.

Висновки. Транснаціоналізація фінансової системи є однією з головних характеристик сучасного економічного розвитку. Позитивний зв'язок між фінансовою відкритістю та економічним розвитком держави має місце лише за умов розвинутого інституційного та правового середовища, достатнього рівня розвитку вітчизняного банківського сектору та підтриманні його стабільності. Необхідно відзначити, що ТНБ вирішують власні проблеми, які істотно відрізняються від системних загальноекономічних завдань, що стоять перед економікою і сформовані з огляду на національну економічну політику. Негативний вплив від присутності іноземного капіталу в банківському секторі може проявитися в неконтрольованому відтоку капіталу з країни, проведенні іноземними банками виключно спекулятивних операцій, втраті контролю над національною банківською системою та економічного суверенітету в цілому.

Стратегія розвитку банківського сектору України повинна підпорядковуватися стратегічним цілям соціально-економічного розвитку, бути спрямована на підвищення національної конкурентоспроможності та забезпечення фінансової безпеки з метою сприяння отриманню вигідніших результатів від транснаціоналізації фінансового простору.

РЕЗЮМЕ

Тенденції загальної транснаціоналізації світового фінансового простору зумовлюють те, що національні економіки потрапляють у наростаючу залежність від міжнародного ринку капіталу. Допуск іноземного капіталу до банківського сектору України повинен бути підпорядкований стратегічним цілям соціально-економічного розвитку держави.

Ключові слова: фінансова залежність, іноземний капітал, банківський сектор, транснаціоналізація, фінансова безпека.

РЕЗЮМЕ

Тенденции общей транснационализации мирового финансового пространства предопределяют, что национальные экономики попадают в нарастающую зависимость от международного рынка капитала. Допуск иностранного капитала в банковский сектор Украины должен быть подчинен стратегическим целям социально-экономического развития государства.

Ключевые слова: финансовая зависимость, иностранный капитал, банковский сектор, транснационализация, финансовая безопасность.

SUMMARY

The general transnationalization tendencies of world financial space predetermine that national economies get to the growing dependence on the international capital market. The foreign capital admission in the Ukraine banking sector should be subordinated to strategic objectives of the state social and economic development.

Keywords: financial dependence, foreign capital, banking sector, transnationalization, financial security.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Федосова С.П. Роль транснационального капитала в установлении экономической иерархии стран и вопросы экономической безопасности РФ / С.П. Федосова // Вестник ВГУ. Серия Экономика и управление. - 2004. - №1. – С. 10-16.
2. Айзенштейн Е.Ю. Транснационализация как фактор формирования международного геоэкономического пространства / Е.Ю. Айзенштейн // Культура народов Причерноморья. 2009. - №159. – С. 76-78.
3. Ісютін С.А. Розвиток банківської системи країн в умовах глобалізації: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук: 08.00.02 / Ісютін Сергій Анатолійович; Донецький нац. ун-т. – Донецьк, 2010. – 21 с.: ілюстр.
4. Дмитренко М.Г. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України в умовах глобалізації фінансових ринків / М.Г. Дмитренко, І.Ю. Кочума // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. 2008. - №3. – С. 102-107.
5. Статистичні дані НБУ- Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
6. Осадчий Є.С. Іноземний капітал в банківській системі України: автореф. дис. на здоб. наук ступ. канд. екон. наук; 08.00.08 / Осадчий Євгеній Сергійович; Держ. вищ. навч. закл. «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – Київ, 2010. – 19 с.: ілюстр.
7. Грушко В.І. Вплив глобальних та інтеграційних процесів на розвиток інститутів фінансового ринку України / В.І. Грушко // Економічний вісник Донбасу. 2009. - №4 (18). – С. 110-114.

УДК

ОЦІНКА РИНКУ ЗЛИТТІВ ТА ПОГЛИНАНЬ РОСІЇ І УКРАЇНИ ЗА НАСЛІДКАМИ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Македон В.В., к.е.н., доцент Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля

Постановка проблеми. Злиття і поглинання (Mergers & Acquisitions) – сучасна світова тенденція консолідації активів і концентрації виробничої діяльності, яка розвивається доволі динамічно. Саме злиття і поглинання компаній сьогодні справедливо вважаються одним із найважливіших інструментів розвитку бізнесу в ринковій економіці.

Сьогодні злиття та поглинання багатьма організаціями розглядаються як найважливіший спосіб швидкої оптимізації власних матеріально-виробничих активів відповідно до ринкової ситуації. Для більшості організацій такі угоди є важливим засобом здійснення корпоративної стратегії, одним з головних шляхів досягнення конкурентних переваг.

За оцінкою експертів консалтингової компанії KPMG:

- метою більше третини угод злиттів і поглинань є розширення ринків збуту;
- стимулом 20 % угод є захист частки ринку;
- близько 20 % угод мотивуються очікуваннями, що вартість об'єднаної компанії виявиться вищою за суму вартості окремих компаній;
- близько 7 % – розширення спектра продукції, що випускається;
- 6 % – створення виробничого ланцюжка і концентрація доданої вартості по готовому продукту в одних руках;
- 5 % – зменшення витрат на управління шляхом створення єдиного корпоративного центру і делегування дочірнім компаніям тільки функцій виробничих площадок [7].

Планування та здійснення угод з трансформації бізнесу належать до революційних перетворень діяльності компаній, які є одними з найбільш складних та недостатньо вивчених процесів корпоративного менеджменту. Про це свідчать і факти, згідно з якими від 50 до 60 % злиттів та поглинань виявляються невдалими та не приносять очікуваного ефекту. Саме тому багато економістів, аналітиків, консультантів та представників регулюючих органів сумніваються у доцільності та ефективності злиттів і поглинань, тобто в тому, що внаслідок об'єднань створюється цінність. Більшість повільно зростаючих компаній так і не змогли набрати прискореного темпу, а зростання доходів багатьох компаній, які до злиття показували хороші результати, призупинилося.

Саме тому надзвичайно важливими є питання попередньої оцінки потенційних угод, вивчення процесу проведення консолідаційних процесів, ознайомлення з існуючим досвідом та перспективами злиттів і поглинань на цьому ринку.

Особливо актуальною ця проблема є для українського та російського бізнесу. Пояснюється це кількома причинами.

По-перше, швидкими ринковими перетвореннями, зростанням бізнесу та активними консолідаційними процесами, які існують в Росії та Україні в останні роки.

По-друге, недосконалістю законодавства в області злиттів та поглинань, що призвело до значної кількості невдач та зловживань у цій сфері.

По-третє, недостатнім досвідом власників бізнесу та менеджерів в області злиттів та поглинань, чим пояснюється велика кількість допущених помилок.

Російський та український ринок злиттів та поглинань з кожним роком набирають оберти. Абсолютно усі фахівці визнають його помітну роль як на території СНД, так і у світовому масштабі. Однак недосконалість законодавчої бази сьогодні є головною перешкодою на шляху укладання чесних та відкритих угод. Більшість угод із злиттів та поглинань сьогодні здійснюється або з метою формування сильної вертикально інтегрованої структури організації, або ж з метою посилення ринкової позиції.

Саме тому об'єктом сучасного ринку злиттів та поглинань в Росії та Україні передусім є підприємства металургійної та харчової промисловостей, а також телекомунікаційного бізнесу та банківської сфери.

Проблема вивчення ефективності злиттів і поглинань, захисту від недружніх захоплень є надзвичайно цікавою як для практиків, так і для теоретиків. Однак вона є порівняно слабо висвітленою у вітчизняних наукових джерелах.

Значна кількість публікацій в області злиттів і поглинань належить західним авторам. Так, Рід Стенлі Фостер приділяє увагу процесам здійснення консолідаційних угод у світі та аналізує їх основні причини успіхів та невдач.